

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2017|004 VAN 16 FEBRUARI 2017

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN HET LANDHUIS ECHELKUIL, GELEGEN SCHUURHOVENBERG 21 IN OUD-TURNHOUT, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 20 DECEMBER 2016

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 16 februari 2017 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 20 december 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als monument van het landhuis Echelkuil in Oud-Turnhout. De commissie vindt het positief dat een goed onderbouwd dossier voor advies werd voorgelegd. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast van het landhuis en verwijst tevens naar het afbakeningsplan en de uitgebreide fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd.

Wat betreft de afbakening merkt de commissie op dat deze beperkt werd tot het perceel waarvan de grenzen overeenkomen met de gevels van het landhuis. Op basis van het inhoudelijk dossier en de fotoregistratie blijkt dat het landhuis oorspronkelijk omgeven werd door een park met wandelpaden, (zwem)vijvers en bruggetjes, alsook de zogenaamde 'echelkuilen'. Het inhoudelijk dossier stelt hierover: *"De directe omgeving van het monument zoals een cementrustieke brug in de nabijheid van het pand zijn beschermd als onderdelen van het cultuurhistorisch landschap."* De commissie merkt evenwel op dat het beschermingsbesluit van 23 februari 2006 betreffende de bescherming van het landschap *"De Liereman - fase 1 – uitbreiding"* geen expliciete vermelding maakt van de parkaanleg of de tuinelementen. In de beheerdoelstellingen voor het landschap is enkel sprake van *"het gepast beheer van het aanwezige cultuurhistorisch erfgoed en archeologische patrimonium"*.

Het is voor de commissie onvoldoende duidelijk of de parkaanleg en tuinelementen aldus op afdoende wijze beschermd en beheerd kunnen worden. De commissie acht de samenhang tussen het landhuis en de directe omgeving van essentieel belang. De commissie vraagt de gekozen afbakening op dit punt verder te onderzoeken en te motiveren (zie ook par. 6).

3. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, architecturale en technische waarde die de bescherming als monument verantwoordt en beschrijft uitvoerig de erfgoedkenmerken en –elementen van het landhuis. De commissie erkent in het bijzonder de technische waarde van het landhuis dewelke gevormd wordt door de toepassing van cementrustiek in het exterieur én in het interieur van het landhuis.
4. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3, eerste paragraaf, van het ministerieel besluit. De paragrafen 2 en 3 formuleren *"in uitvoering van deze beheersdoelstellingen"* ook nog twee verbodsbepalingen en vijf verplichtingen. De commissie wijst erop dat (beheers)doelstellingen per definitie uiting geven aan een 'streven' en aldus moeten omschrijven welk globaal toekomstbeeld men met een bescherming beoogt te bereiken. Een doelstelling kan volgens de commissie aldus nooit verplicht worden gemaakt.

De commissie stelt evenwel vast dat artikel 3 een zeer beperkte algemene beheersvisie voor het monument formuleert en vooral tal van herstellingswerken voorstelt. De noodzaak van deze werken is voor de commissie niet steeds duidelijk. Daarnaast is ook de link met het inhoudelijk dossier onvoldoende duidelijk. Bijvoorbeeld bij doelstelling 9°, betreffende het terugplaatsen of het reconstrueren van enkele originele elementen zoals de bekroning van de trappaal en een klok aan de voordeur, merkt de commissie op dat deze elementen nergens worden vermeld in het inhoudelijk dossier. De commissie vraagt aldus de beheersdoelstellingen te verduidelijken. Daarnaast vraagt de commissie om tevens de verplichtingen te herformuleren en in te schrijven in een meer globale beheersvisie voor het monument.

Wat betreft de verbodsbepalingen meent de commissie dat deze thuishoren onder artikel 4, waar ze ten aanzien van de zakelijkrechthouder(s) en gebruiker(s) afdwingbaar zijn.

5. Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. De commissie kan deze ondersteunen.
6. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. Deze worden onderverdeeld in toelatingsplichten voor het exterieur en toelatingsplichten voor het interieur van het monument.

Wat betreft de toelatingsplichten voor het exterieur merkt de commissie op dat in punt 6° sprake is van een aantal omgevingswerken. De commissie wijst erop dat de voorgestelde afbakening – m.n. het kleine perceel waarvan de grenzen samenvallen met het gebouw zelf – geen ‘omgeving’ vastlegt voor het monument. Uitgaande van de voorgestelde afbakening formuleert het ministerieel besluit voor het monument in principe een toelatingsplicht voor het beschermd landschap. Dit is niet wenselijk. Indien gekozen wordt voor een beperkte afbakening zoals voorgesteld, moeten werken in de omgeving van het monument voldoende gevat worden door de bescherming als cultuurhistorisch landschap. Indien dit niet het geval is, lijkt een ruimere afbakening als monument of het instellen van een overgangszone aangewezen (zie par. 2).

Wat betreft toelatingsplicht 8° voor het interieur merkt de commissie op dat de uitzondering zeer vaag geformuleerd is en te veel ruimte voor interpretatie laat. De commissie vraagt de toelatingsplicht aldus duidelijker te formuleren.

7. De commissie formuleert tot slot nog een bemerking bij het inhoudelijk dossier. Voor de beschrijving van de bouwfysische toestand wordt verwezen naar het inspectierapport van Monumentenwacht, opgemaakt op basis van de inspectie op 5 mei 2015. Dit verslag is niet bijgevoegd als bijlage bij het beschermingsbesluit en maakt dus geen deel uit van de bescherming. De beschrijving van de fysische toestand is van belang om de referentiesituatie vast te leggen en duidelijke beheersmaatregelen te kunnen formuleren. Op basis van de fotoregistratie kan de bouwfysische toestand immers slechts oppervlakkig worden beoordeeld. De commissie vraagt aldus een globale beoordeling van de bouwfysische toestand op te nemen in het inhoudelijke dossier en de beheerdoelstellingen daarop af te stemmen.
8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van het landhuis Echelkuil in Oud-Turnhout. De commissie vraagt:
 - De gekozen afbakening verder te onderzoeken in functie van het behoud en het beheer van de omgeving van het landhuis met parkaanleg en tuinelementen (par. 2 en par. 6);
 - De algemene beheersvisie verder uit te werken en de beheersdoelstellingen op verschillende punten aan te passen of te verduidelijken (par. 4);

- De toelatingsplichten op enkele punten verder te onderzoeken of te herformuleren (par. 6);
- Een globale beoordeling van de bouwfysische toestand van het landhuis op te nemen in het inhoudelijke dossier (par. 7).

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter